
ESAs 2016 72

07/04/2017

Ühised suunised

rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise lähenemisviisi põhimõtete ja riskipõhise järelevalve läbiviimise etappide kohta

Riskipõhise järelevalve suunised

1. Ühised suunised rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise lähenemisviisi põhimõtete ja riskipõhise järelevalve läbiviimise etappide kohta

Riskipõhise järelevalve suunised

Käesolevate suuniste staatus

Käesolev dokument sisaldab ühiseid suuniseid, mis on väljastatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. novembri 2010. aasta määruse (EL) nr 1093/2010 (millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Pangandusjärelevalve), muudetakse otsust nr 716/2009/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni otsus 2009/78/EÜ), määruse (EL) nr 1094/2010 (millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve)) ning määruse (EL) nr 1095/2010 (millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve)) (edaspidi „Euroopa järelevalveasutuste määrused“) artikli 16 ja artikli 56 esimese lõike alusel. Euroopa järelevalveasutuste määruste artikli 16 lõike 3 kohaselt võtavad pädevad asutused ja finantseerimisasutused mis tahes meetmeid, et suuniseid järgida.

Ühistes suunistes esitatakse Euroopa järelevalveasutuste seisukoht nõuetekohaste järelevalvetavade kohta Euroopa Finantsjärelevalve Süsteemis ehk kuidas tuleks Euroopa Liidu õigust konkreetses valdkonnas kohaldada. Pädevad asutused, kelle suhtes ühiseid suuniseid kohaldatakse, peaksid suuniseid järgima, lisades need sobival viisil oma järelevalvetavadesse (nt muutes oma õigusraamistikku või järelevalvemenetlusi), sealhulgas juhul, kui suunised on adresseeritud eelkõige finantseerimisasutustele.

Teatamiskohustus

Kooskõlas Euroopa järelevalveasutuste määruste artikli 16 lõikega 3 peavad pädevad asutused 07.06.2017 [kaks kuud pärast avaldamist] teatama asjaomasele Euroopa järelevalveasutusele, kas nad järgivad või kavatsesid järgida käesolevaid suuniseid, või põhjendused, miks nad suuniseid ei järgi. Kui nimetatud tähtajaks teatist ei saadeta, käsitab Euroopa järelevalveasutus selliseid pädevaid asutusi suuniseid mittejärgivatena. Teatised tuleks saata 5. jaos esitatud vormil aadressidele [\[compliance@eba.europa.eu\]](mailto:compliance@eba.europa.eu), ic_compliance@eiopa.europa.eu ja compliance.jointcommittee@esma.europa.eu], märkides viiteks „ESAs 2016 72“. Teatised peavad saatma isikud, kes on asjakohaselt volitatud esitama oma pädeva asutuse nimel nõuete järgimise teatise.

Teatised avaldatakse kooskõlas artikli 16 lõikega 3 Euroopa järelevalveasutuste veebilehtedel.

I jaotis. Sisu, reguleerimisala ja mõisted

Sisu

1. Käesolevates suunistes sätestatakse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalve suhtes kohaldatava riskipõhise lähenemisviisi põhimõtted ja meetmed, mida pädevad asutused peaksid võtma riskitundlikkusest lähtuva järelevalve teostamisel vastavalt direktiivi (EL) 2015/849¹ artikli 48 lõikele 10.

Reguleerimisala

2. Käesolevad suunised on adresseeritud pädevatele asutustele määruse (EL) nr 1093/2010 artikli 4 lõike 2 punktis ii, määruse (EL) nr 1094/2010 artikli 4 lõike 2 punktis ii ja määruse 1095/2010 artikli 4 lõike 3 punktis ii määratletud tähenduses.
3. Pädevad asutused peaksid käesolevaid suuniseid kohaldama oma rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudeli väljatöötamisel, rakendamisel, läbivaatamisel ja täiendamisel.

Mõisted

4. Käesolevates suunistes kasutatakse järgmisi mõisteid.
 - Hinnatav üksus Finantssüsteemi mis tahes sektor või allsektor, äriühing, grupp või klaster, mis on liigitatud vastavalt pädevate asutuste määratletud kriteeriumidele
 - Klaster Sarnaste omadustega hinnatavate üksuste grupp
 - Oht Isiku, isikute rühma, objekti või tegevuse põhjustatav võimalik kahju. Rahapesu ja terrorismi tõkestamise valdkonnas hõlmab see kurjategijate, terroristlike ühenduste ja nende kaasaitajate põhjustatavat võimalikku kahju, rahastamist ning varasemaid, praegu või tulevikus elluviidavaid rahapesu või terrorismi rahastamise tegevusi
 - Pädevad asutused Asutused, kelle pädevuses on tagada äriühingu vastavus direktiivi (EL) 2015/849 ülevõtvate riiklike õigusaktide nõuetele²
 - Rahapesu ja terrorismi Rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitase enne

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta direktiiv (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ (ELT L 141, 5.6.2015, lk 73).

² Vt määruse (EL) nr 1093/2010 artikli 4 lõike 2 punkt ii, määruse (EL) nr 1094/2010 artikli 4 lõike 2 punkt ii ja määruse 1095/2010 artikli 4 lõike 3 punkt ii.

rahastamise olemuslik risk	riskimaandamismeetmete võtmist
• Rahapesu ja terrorismi rahastamise risk	Rahapesu ja terrorismi rahastamise ohtude realiseerumise tõenäosus ja mõju; risk osutab olemuslikule riskile.
• Rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurid	Muutujad, mis üksikult või kombineerituna võivad rahapesu ja terrorismi rahastamise riski suurendada või vähendada
• Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhine järelevalve	Direktiivi (EL) 2015/849 artikli 48 lõikes 6 osutatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalve suhtes kohaldatav riskipõhine lähenemisviis, mille puhul määratletakse äriühingu rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalve intensiivsus ja sagedus äriühingu rahapesu ja terrorismi rahastamise riskihinnangu alusel
• Riskiprofiil	Riski üldised omadused (sealhulgas liik ja tase) pärast asjakohaste riskimaandamismeetmete võtmist
• Riskipõhine lähenemisviis	Lähenemisviis, mille abil pädevad asutused ja kohustatud isikud määratlevad, hindavad ja kujundavad arusaama hinnatavate üksuste rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidest ning võtavad seonduvate riskide suhtes asjakohaseid meetmeid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks
• Riskipõhise järelevalve mudel	Menetluste, protsesside, mehhanismide ja praktiliste aspektide kogum, mille abil pädevad asutused teostavad oma rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalvega seonduvaid volitusi vastavalt tuvastatud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidele
• Äriühing	Direktiivi (EL) 2015/849 artikli 3 lõigetes 1 ja 2 määratletud krediidasutus või finantseerimisasutus

II jaotis. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve nõuded

Riskipõhise järelevalve mudeli rakendamine

Üldised kaalutlused

5. Pädevad asutused peaksid tulemusliku rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudeli raames võtma järgmisi meetmeid:
 - i. 1. etapp: rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurite tuvastamine
 - ii. 2. etapp: riskide hindamine
 - iii. 3. etapp: järelevalve ja
 - iv. 4. etapp: seire, läbivaatamine ja järelmeetmed
6. Pädevad asutused peaksid arvestama, et riskipõhine järelevalve ei ole ühekordne tegevus, vaid pidev, tsükliline protsess.
7. Pädevad asutused võivad grupeerida klastritesse äriühinguid, mis ei kuulu samasse finantskontserni, kuid millel on sarnased omadused, ning käsitada neid ühe „hinnatava üksusena“. Äriühinguid võib ühte klastrisse grupeerida näiteks järgmiste omaduste põhjal: äriühingu suurus, äritegevuse sisu, teenindatavate klientide liik, geograafiline piirkond või tegevus ja müügikanalid. Sellisel juhul võib riskipõhise järelevalvemenetluse teatud etappe läbi viia klatri, mitte sinna kuuluvate üksikute äriühingute tasandil.
8. Äriühingute grupeerimisel klastritesse peaksid pädevad asutused tagama, et klastrile kohaldatavad tingimused ja praktilised aspektid oleksid kooskõlas klastrisse kuuluvate äriühingute rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidega. Üldjuhul ei peaks pädevad asutused klastrisse grupeerima kontserne, vaid käsitama ühte finantskontserni kuuluvaid äriühinguid ühe hinnatava üksusena.
9. Kui pädeval asutusel on andmeid või põhjendatud alust arvata, et klastrisse kuuluva äriühingu risk erineb oluliselt klatri teiste äriühingute riskist (näiteks seetõttu, et äriühingu tegelik tulusaaja on isik, kelle usaldusväarsuses on põhjust kahelda, või et äriühingu sisekontrolliraamistik on puudulik), peaks pädev asutus asjaomase äriühingu klastrist välja arvama ning hindama äriühingut individuaalsel alusel või sarnase riskitasemega äriühingute klastris.

Proportsionaalsus

10. Pädevad asutused peaksid teostama hinnatavate üksuste rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalvet kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega. Taotletava teabe ulatus, järelevalvetegevuse sagedus ja intensiivsus ning osapooltevaheline dialoog peaks arvesse võtma äriühingu olemust ja suurust ning vastama rahapesu ja terrorismi rahastamise tuvastatud riskile.

11. Pädevad asutused peaksid pöörama tähelepanu asjaolule, et rahapesu ja terrorismi rahastamise risk ei pruugi sõltuda äriühingu suuruselt või süsteemsest olulisusest; rahapesu ja terrorismi rahastamise risk võib olla suur ka väikeettevõtetes, mis ei ole süsteemselt olulised.

Koostöö muude pädevate asutustega

12. Pädevad asutused peaksid riigisiseste õigusaktidega määratletud ulatuses tegema omavahel koostööd ning vahetama viivitamata teavet, et tagada hinnatavate üksuste tulemuslik rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alane järelevalve. Kui hinnatavate üksuste tegevus on piiriülene, peaks koostöö hõlmama ka teiste liikmesriikide pädevaid asutusi ning asjakohastel juhtudel kolmandate riikide pädevaid asutusi.
13. Pädevad asutused peaksid kohaldama kõiki nende käsutuses olevaid koostöö- ja kooskõlastusmeetmeid ja -vahendeid, sealhulgas selliseid, mida nende liikmesriik kohaldab direktiivi (EL) 2015/849 artikli 48 lõigete 4 ja 5 ning artikli 49 alusel.

1. etapp: rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurite tuvastamine

Üldised kaalutlused

14. Riskipõhise järelevalve mudeli kohaldamisel peaksid pädevad asutused kõigepealt tuvastama riskitegurid, mis mõjutavad hinnatava üksuse rahapesu ja terrorismi rahastamise riske.
15. Kogutava teabe ulatus ja liik peaks olema vastavuses hinnatava üksuse äritegevuse olemuse ja suurusega. Samuti tuleks arvesse võtta hindamisele eelnenud riskihinnangutes määratletud võimalikku riskiprofiili ning hinnatava üksuse äritegevuse konteksti, näiteks hinnatava üksuse tegevussektori olemust. Pädevad asutused peaksid kindlaks tegema, milliseid andmeid tuleks koguda, nõudma siis omavahel võrreldavatelt hinnatavatelt üksustelt sarnaseid andmeid ning otsustama, millise teabe osas tuleks päringut laiendada ja täpsustada.
16. Rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurite tuvastamisel peaksid pädevad asutused lähtuma direktiivi (EL) 2015/849 artikli 17 ja artikli 18 lõike 4 kohaselt väljastatavatest ühistest suunistest kliendi suhtes rakendatavate lihtsustatud ja tugevdatud hooldusmeetmete ja tegurite kohta, mida krediidi- ja finantseerimisasutused peaksid arvesse võtma konkreetsete ärisuhete ja juhutehingutega seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide hindamisel.

Teabeallikad

17. Võimaluse korral peaksid pädevad asutused tuvastama riskitegurid erinevatest allikatest kogutud teabe põhjal. Pädevad asutused peaksid määrama asjaomaste teabeallikate liigi ja arvu riskitundlikkusest lähtuvalt. Pädevad asutused peaksid tagama, et neil on juurdepääs asjakohastele teabeallikatele, ning võtma vajaduse korral meetmeid allikate täiendamiseks.
18. Pädevad asutused peaksid alati arvestama järgmisega:
 - Euroopa Komisjoni riikideülene riskihinnang;
 - Euroopa järelevalveasutuste arvamus finantsturgu mõjutava rahapesu ja terrorismi rahastamise riski kohta;
 - teave riikide valitsustelt ja asjakohasel juhul välisriikide valitsustelt, näiteks riiklik riskihindamine;
 - järelevalveasutuste teave, näiteks juhised ja järelevalvemeetmete tulemused, sealhulgas registrimärkmed, volituste, litsentside või tegevuslubade menetlemise, kohapealsete ja väliskontrollide ning jõustamismenetluste läbiviimise raames kogutav teave.

Kui teabe allikaks on muud kodu- või välisriigi pädevad asutused, peaksid pädevad asutused kohaldama meetmeid, et tagada teabe vahetamise võimalikkus ja õigeaegsus. See puudutab ka Euroopa Keskpanga poolt ühtse järelevalvemehhanismi raames kogutavat teavet;

- Euroopa Komisjoni poolt direktiivi (EL) 2015/849 artikli 9 lõike 2 alusel vastu võetud delegeeritud õigusaktid ja
 - rahapesu andmebüroodelt ja õiguskaitseasutustelt kogutav teave, sh ohuhinnangud, hoiatusteated ja liigitus.
19. Pädevad asutused võivad arvesse võtta ka muid teabeallikaid, sh järgmist:
- finantssektorilt saadav teave, nt esilekerkivate riskide liigitus ja teave;
 - kodanikuühiskonnalt saadav teave, nt korruptsiooni tajumise indeks;
 - rahvusvahelistelt standardiorganitelt kogutav teave, nt riikide rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete, korruptsioonivastaste meetmete ja maksustamise korra vastastikune hindamine;
 - avalikud andmeallikad, nt ajalehed;
 - äriühingutelt kogutav teave, nt riskihinnangud ja turu-uuringud ning
 - teadusasutustelt kogutav teave.

Riigisisesed riskitegurid

20. Et pädevad asutused saaksid hinnatavate üksuste finantstegevusega seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurid kindlaks teha, peaks neil olema piisavad teadmised, teadlikkus ja arusaam rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidest riiklikul tasandil.
21. Seejuures peaksid pädevad asutused punktides 17–19 kirjeldatud allikate põhjal muu hulgas välja selgitama järgmise:
- riigis toimepandud rahapesuga seotud eelkuritegude liik ja ulatus;
 - välisriigis toimepandud eelkuritegudest saadud tuluga seotud rahapesu ulatus;
 - riigisisese terrorismi ja terroristlike rühmituste ulatus ja neile pakutav toetus;
 - rahapesu andmebüroo, muude avaliku sektori asutuste või eraettevõtjate poolt tuvastatud rahapesu ja terrorismi rahastamise liigid.

Riigivälised riskitegurid

22. Kui hinnatav üksus on olulisel määral seotud teiste liikmesriikide või kolmandate riikidega, millest tulenevalt võib neid mõjutada konkreetsete riikidega seonduv rahapesu ja terrorismi rahastamise risk, peaksid pädevad asutused asjaomased riskid kindlaks tegema. Oluline seos hõlmab järgmist:
- äriühingul on oluline ärisuhe teistes liikmesriikides või kolmandates riikides asutatud osapooltega;
 - äriühing kuulub teises liikmesriigis või kolmandas riigis asutatud finantskontserni;
 - äriühingu tegelik tulusaaja asub teises liikmesriigis või kolmandas riigis ja

- äriühingul on muud asjakohased sidemed teiste liikmesriikide või kolmandate riikidega, millest tulenevalt on tekkinud konkreetse riigiga seonduv rahapesu ja terrorismi rahastamise risk.
23. Pädevad asutused peaksid astuma mõistlikke samme piisava teabe kogumiseks ning teadlikkuse ja arusaama kujundamiseks asjaomaste liikmesriikide või kolmandate riikidega seonduvatest rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidest, mis võivad mõjutada hinnatavate üksuste tegevust. Selleks peaksid pädevad asutused välja selgitama iga konkreetse liikmesriigi või kolmanda riigiga seonduvad riskitegurid kooskõlas punktidega 20 ja 21.
24. Et teha kindlaks kolmandad riigid, mille rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riigisisese korras on strateegilisi puudujäärke, mis võivad märkimisväärselt ohustada Euroopa Liidu finantsüsteemi, peaksid pädevad asutused lähtuma direktiivi (EL) 2015/849 artikli 9 lõike 2 kohaselt Euroopa Komisjoni poolt vastu võetud delegeeritud õigusaktidest ning asjakohaste rahvusvaheliste standardiorganite, sealhulgas rahapesuvastase töökonna, rahapesu tõkestamise meetmeid hindava eksperdikomitee (MONEYVAL) või muude rahapesuvastase töökonna sidusorganite avaldustest.

Sektoripõhised rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurid

25. Pädevatel asutustel peaks olema selge arusaam iga finantssektori ja allsektori (krediitiasutused, maaklerühingud, investeerimisühingud, makseasutused, e-raha asutused, valuutavahetusasutused (*bureaux de change*) või elukindlustusseltsid) riskiteguritest. Seejuures peaks pädevatel asutustel olema arusaam iga allsektori tegevuse korraldusest ja sellele omastest riskidest, mis on seotud näiteks pakutavate toodete või teenuste, müügikanalite või teenindatavate klientide tüübiga.
26. Pädevate asutuste arusaam sektori ja allsektori riskiteguritest peaks põhinema konkreetse finantssektori või allsektori äriühingutel kogutud kogu rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiteabe kõrgetasemelisel analüüsil. See võimaldab pädevatel asutustel kindlaks teha iga allsektori või finantssektori kui terviku ühisjooned.

Hinnatavatelt üksustelt kogutav rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurite teave

27. Pädevad asutused peaksid koguma piisavas koguses asjakohast ja usaldusväärset teavet, et kujundada terviklik arusaam hinnatava üksuse
- rahapesu ja terrorismi rahastamise olemuslikest riskiteguritest ja
 - rahapesu ja terrorismi rahastamise olemuslikku riski maandavatest teguritest.
28. Kui hinnatav üksus on äriühing, peaksid pädevad asutused koguma muu hulgas järgmist teavet:
- äriühingu omandivorm ja struktuur, võttes arvesse seda, kas hinnatav üksus tegutseb rahvusvahelise, välisriigi või riigisisese asutusena, on emaettevõtte, tütarettevõtte, filiaal või muud liiki asutus, ning selle organisatsiooni ja struktuuri keerukus ja läbipaistvus;

- kõrgema astme juhtide, juhatuse liikmete ja oluliste aktsionäride maine ja usaldusväärsus;
 - pakutavate toodete ja teenuste ning teostatavate tegevuste ja tehingute olemus ja keerukus;
 - kasutatavad müügikanalid, sealhulgas tasuta teenused ning agentide või vahendajate kasutamine;
 - teenindatavate klientide liik;
 - äritegevuse geograafiline piirkond, eelkõige juhul, kui tegutsetakse suure riskiga kolmandates riikides³, ning asjakohasel juhul hinnatava üksuse märkimisväärse osa klientide päritolu- või asutamisriigid;
 - äriühingusisese juhtimiskorra ja struktuuride kvaliteet, sealhulgas siseauditi ja vastavuskontrolli funktsiooni asjakohasus ja tulemuslikkus, vastavus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise õigus- ja regulatiivsetele nõuetele ning olemasolev tulemuslik rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise poliitika ja kord;
 - organisatsioonikultuur, eelkõige eeskirjade järgimise tava ning läbipaistvad ja usaldusväärsed suhted pädevate asutustega;
 - muud usaldatavus- ja üldaspektid, näiteks tegutsemisaeg, likviidsus ja kapitali adekvaatsus.
29. Asjaomast teavet võib koguda üldise usaldatavus- ja/või äritegevuse järelevalve raames ning see võib asjakohasel juhul sisaldada ka ühtse järelevalvemehhanismi raames kogutud usaldatavusnormatiivide täitmise teavet⁴. Kui aga asjaomane teave pädevatel asutustel puudub, võivad nad seda vajadusel eraldi koguda.
30. Kui hinnatavateks üksusteks on üksikute äriühingute klastrid, peaksid pädevad asutused määratlema klassist kui tervikut kirjeldavad tegurid vastavalt punktile 27. See võimaldab pädevatel asutustel põhjendada klassist riskiprofiili määramise otsust. Samuti peaksid pädevad asutused võtma arvesse klassist äriühingutes varem võetud järelevalvemeetmete tulemusi.

³ Erinevate jurisdiktsioonide rahapesu ja terrorismi rahastamise riski tegurite hindamisel tuleks lähtuda direktiivi (EL) 2015/849 artikli 17 ja artikli 18 lõike 4 kohaselt väljastatavatest ühistest suunistest kliendi suhtes rakendatavate lihtsustatud ja tugevdatud hooldusmeetmete ja tegurite kohta, mida krediidi- ja finantseerimisasutused peaksid arvesse võtma konkreetsete ärisuhete ja juhtehingutega seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide hindamisel.

⁴ Vt nõukogu 15. oktoobri 2013. aasta määrus (EL) nr 1024/2013, millega antakse Euroopa Keskpannangale eriuülesanded seoses krediitiasutuste usaldatavusnõuete täitmise järelevalve poliitikaga (ELT L 287, 29.10.2013, lk 63).

2. etapp: riskide hindamine

31. Pädevad asutused peaksid hinnatava üksuse riskihindamise läbiviimisel tuginema 1. etapis tuvastatud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurite tervikkäsitlusele.
32. Seejuures peaksid pädevad asutused hindama, mis määral 1. etapis tuvastatud olemuslikud riskitegurid hinnatavat üksust mõjutavad ning kas hinnatava üksuse kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemid ja sisekontrolli mehhanismid on sobilikud rahapesu ja terrorismi rahastamise olemuslike riskide tõhusaks maandamiseks. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise süsteemid ja kontrollid hõlmavad vähemalt direktiivi (EL) 2015/849 artikli 8 lõikes 4 sätestatud süsteeme ja kontrole, rahapesu ja terrorismi rahastamise riske piiravaid teatud tooteomadusi ning üldist juhtimiskorda ja riskijuhtimisprotsesse, sealhulgas üldist riskikultuuri.

Olemuslike riskitegurite ja riskimaandustegurite kaalumine

33. Pädevad asutused võivad kaaluda riskitegureid ja riskimaandustegureid eraldi, sõltuvalt nende suhtelisest osatähtsusest.
34. Olemuslike riskitegurite ja kohaldatavate riskimaandustegurite mõju kaalumisel peaksid pädevad asutused võtma vastu põhjendatud otsuse konkreetse hinnatava üksuse erinevate tegurite osatähtsuse kohta. Üksikutele teguritele omistatav osakaal võib erinevates hinnatavates üksustes olla erinev, kuid pädevad asutused peaksid lähtuma sarnaste üksuste hindamisel sarnastest teguritest.
35. Pädevad asutused peaksid tagama, et osakaalu määramist ei mõjutaks põhjendamatult vaid üks tegur ning et asjakohaselt võetakse arvesse ka direktiivis (EL) 2015/849 või riiklikus õigusaktis osutatud tegureid, mis kujutavad endast alati suurt rahapesu ja terrorismi rahastamise riski.
36. Rasketele puudustele, mis võivad oluliselt mõjutada rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ennetusmeetmete tulemuslikkust, peaks hindamisel omistama suurema osakaalu kui keskmistele või väikestele puudustele.

Riskiprofiilid ja hinnatavate üksuste liigitamine

37. Olemusliku riskitaseme ja vastavate riskimaandustegurite mõju kombineeritud hindamise tulemusena tuleks kujundada hinnatava üksuse üldine riskiprofiil, mis aitab võrrelda hinnatavaid üksusi ning kindlaks teha 3. etapis võetavad meetmed. Üldise riskihinnangu valideerimisel ja korrigeerimisel peaksid pädevad asutused vajadusel lähtuma ka oma professionaalsest hinnangust.
38. Pädevad asutused peaksid otsustama, kuidas on hinnatavate üksuste riskiprofiile kõige kohasem liigitada. Ehkki paljud pädevad asutused liigitavad üksused suure, keskmise või väikese riskiga üksusteks, võib kasutada ka muud liigitust (näiteks suur, keskmiselt suur, keskmine, keskmiselt väike, väike risk).

39. Pädevad asutused peaksid kaaluma hinnatavate üksuste teavitamist liigitusest ja selle alustest.
40. Pädevad asutused peaksid pöörama tähelepanu asjaolule, et hinnatavate üksuste liigitus rahapesu ja terrorismi rahastamise riski määratlemisel võib erineda samade hinnatavate üksuste liigitusest üldise äritegevuse riski või usaldatavusriski määratlemisel.

3. etapp: järelevalve

41. Riskihindamise tulemuste põhjal peaks välja töötama järelevalvestrateegia iga hinnatava üksuse kohta eraldi ning järelevalve alla kuuluva sektori kohta tervikuna.

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise individuaalsed järelevalvekad

42. Pädevad asutused peaksid eraldama igale hinnatavale üksusele järelevalveressursse vastavalt konkreetse üksuse riskiprofiilile.
43. Pädevad asutused võivad kohandada oma lähenemisviisi muu hulgas näiteks järgmiselt:
 - järelevalve laadi kohandamine, näiteks kohapealse ja vaatleva järelevalve osatähtsuse varieerimine. Pädevad asutused peaksid pöörama tähelepanu asjaolule, et üksnes vaatlev järelevalve ei pruugi olla suurema riski olukorras piisav;
 - järelevalve fookuse kohandamine, näiteks keskendudes konkreetsete toodete või teenustega seonduvate riskide juhtimisele või rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise konkreetsetele aspektidele (nt klientide tuvastamine, riskihindamine, pidev seire ja aruandlus);
 - järelevalve sageduse kohandamine, näiteks võtmeindikaatorite harvem seire, kui riske on vähendatud, ja
 - järelevalve intensiivsuse ja ulatuse kohandamine; näiteks kliendifailide läbivaatamise, tehingute pistelise kontrolli ja kahtlaste tehingute kohta koostatud teadetega tutvumise ulatuse määramine vastavalt riskile. Pädevad asutused peaksid pöörama tähelepanu asjaolule, et üksnes poliitika ja korra (mitte nende rakendamise) hindamine ei pruugi olla suurema riski olukorras piisav.
44. Pädevad asutused peaksid tagama, et suurema rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga hinnatavate üksuste järelevalve oleks sagedasem ja ulatuslikum. See kehtib ka riskihindamise eesmärgil moodustatud äriühingute klatri kohta.
45. Pädevad asutused peaksid mõistma, et suure rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga äriühingud ei pruugi olla süsteemselt olulised. Seetõttu ei tohiks pädevad asutused kõige asjakohasema rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalvemeetme üle otsustades tugineda üksnes usaldatavusnormide täitmise või teenustega seotud riskide hinnangule ega hõlmata vaid süsteemselt olulisi äriühinguid. Pädevad asutused peaksid arvestama, et rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalve seisukohast ei pruugi olla õigustatud teha järeldusi usaldatavusriski või äritegevuse riski taseme põhjal, olgu see riskitase kõrge või madal.
46. Kui kohapealse või vaatleva järelevalve raames tuvastatakse uus risk, peaksid pädevad asutused kohaselt ja õigeaegselt reageerima. See võib hõlmata algse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalvekava muutmist hinnatava üksuste rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide paremaks kajastamiseks. Pädevad asutused peaksid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalvekava mis tahes muudatused asjakohaselt dokumenteerima.

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise üldine järelevalvekava

47. Pädevad asutused peaksid hinnatavate üksuste riskihindamist ning oma laiemat arusaama sektori rahapesu ja terrorismi tõkestamise riskist kasutama selleks, et hinnata, mis määral see ohustab nende eesmärke, ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalveks vastavalt vahendeid eraldama. Pädevad asutused peaksid seejärel kehtestama üldise järelevalvestrateegia.
48. Pädevad asutused peaksid tagama, et kõigi kohustatud isikute suhtes järelevalvestrateegia rakendamiseks on piisavalt vahendeid.
49. Et tagada tasakaal kõikide eelnevate punktide alusel kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise individuaalsete järelevalvekavade vahel, peaksid pädevad asutused kooskõlastama asjaomased kavad üldise rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalvekavaga, mis peaks olema kooskõlas üldiste rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidega.

Koolitus

50. Pädevad asutused peaksid tagama, et rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise eest otseselt või kaudselt vastutavatel töötajatel on asjakohased teadmised ja arusaam rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise õigus- ja regulatiivraamistikust ja nad on omandanud õigete otsuste langetamiseks vajaliku kvalifikatsiooni ning läbinud vastava koolituse.
51. Seejuures peaksid pädevad asutused korraldama oma järelevalveametnikele rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudeli praktilise rakendamise koolituse, et järelevalveametnikud oskaksid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhist järelevalvet läbi viia tulemuslikult ja järjepidevalt. Muu hulgas peaksid pädevad asutused tagama, et järelevalveametnikud on võimelised
 - aru saama hinnatava üksuse kaalutusõigusest rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide hindamisel ja maandamisel;
 - hindama asjaomase üksuse riskihindamise kvaliteeti ja
 - hindama asjaomase üksuse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise poliitika ja korra ning üldise juhtimiskorra ja sisekontrolli piisavust, proportsionaalsust ja tulemuslikkust üksuse enda riskihindamise raames.
52. Koolitusprogramm peaks olema koostatud, võtta arvesse asjaomaste töötajate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alaseid töökohustusi, ning võib sisaldada koolitusi, värbamist ja õpet töökohal. Lisaks võib pädevatel asutustel olla kasulik jagada teadmisi nii omavahel kui ka muude rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise asutustega.
53. Pädevad asutused peaksid tagama, et nende töötajate rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise eriteadmised on aja- ja asjakohased ning et nad on teadlikud võimalikest esilekerkivatest riskidest.

4. etapp: seire ja järelmeetmed

Riskihinnangu ajakohastamine ja järelevalvemeetmete kava (1., 2. ja 3. etapp)

54. Et riskipõhine järelevalve ei ole ühekordne tegevus, vaid pidev, tsükliline protsess, peaks teavet, millel riskihinnang põhineb, regulaarselt ning erakorraliselt läbi vaatama ja vajadusel ajakohastama.

Perioodiline läbivaatamine

55. Pädevad asutused peaksid oma riskihinnanguid aja- ja asjakohasuse tagamiseks perioodiliselt läbi vaatama.
56. Lävivaatamise ajakava peaks sõltuma hinnatava üksuse rahapesu ja terrorismi rahastamise riskist. Suure riskiga või muutlikus keskkonnas tegutsevaid üksusi peaks sagedamini läbi vaatama.

Erakorraline läbivaatamine

57. Riskitegurite, riskihinnangu ning (vajaduse korral) järelevalvekavade erakorraline läbivaatamine peaks toimuma pärast hinnatava üksuse riskiprofiili olulisi muutuseid. Olulisteks muutusteks on muu hulgas näiteks
- olulised välissündmused, mis muudavad riskide olemust;
 - esilekerkinud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskid;
 - kohapealse ja vaatleva järelevalve tulemused või hinnatava üksuse kohaldatud parandusmeetmete järelkontrolli tulemused;
 - muudatused olulist osalust omavate aktsionäride, juhatuse liikmete või võtmeisikute tegevuses või hinnatava üksuse korralduses või neid aspekte käsitleva uue teabe kättesaadavus ja
 - mis tahes muu olukord, kus pädeva asutuse põhjendatud hinnangul ei ole teave, millel riskihinnang põhineb, enam asjakohane või selles esinevad olulised puudused.
58. Samuti peaksid pädevad asutused hindama, kas konkreetset hinnatavat üksust mõjutavad muudatused võivad mõjutada ka teisi hinnatavaid üksusi, ning peaksid uuendama teiste oluliselt mõjutatud asjaomaste üksuste riskihindamise menetlusi.

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudeli läbivaatamine

59. Pädevad asutused peaksid püüdma tagada, et asutusesiseseid menetlusi, sealhulgas rahapesu ja terrorismi rahastamise riski hindamise meetodeid, kohaldatakse järjepidevalt ja tulemuslikult.
60. Kui läbivaatamise käigus tuvastatakse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudelis puudusi, peaksid pädevad asutused võtma asjakohaseid

meetmeid. Andmete ajalise võrreldavuse lihtsuse huvides ei tohiks mudelit üldjuhul lühikese ajavahemiku jooksul korduvalt muuta. Sellegipoolest peaksid pädevad asutused vajaduse korral metoodika kohe läbi vaatama.

Perioodiline läbivaatamine

61. Pädevad asutused peaksid oma rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudeli perioodiliselt läbi vaatama, et tagada soovitud tulemuse saavutamine ning eelkõige järelevalveliste vahendite vastavus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise tuvastatud riskidele.
62. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudeli asjakohasuse ja tulemuslikkuse hindamisel võivad pädevad asutused kasutada erinevaid vahendeid (sealhulgas ametialased eriteadmised, enesehindamise küsimustikud, järelevalvemeetmete pisteline kontroll, võrdlus uue teabega, näiteks teiste pädevate asutuste ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise asutuste, õiguskaitseorganite või muude riigiasutuste antav uus teave või tagasiside, või asjaomaste Euroopa või rahvusvaheliste organisatsioonide dokumendid). Samuti peaksid pädevad asutused hoidma end kursis parima rahvusvahelise tavaga ning osalema asjaomastel rahvusvahelistel ja Euroopa foorumitel.
63. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalve mõju mõõtmine hinnatavate üksuste rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise kontrollide vastavuse ja tulemuslikkuse tasandil võib pädevatel asutustel samuti aidata hinnata nende rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudeli tulemuslikkust.

Erakorraline läbivaatamine

64. Lisaks kindlate ajavahemike järel toimuvatele regulaarsetele läbivaatamistele peaksid pädevad asutused läbi vaatama, ajakohastama ja muutma rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudelit, kui selle asjakohasuse või tulemuslikkuse seavad kahtluse alla sellised sündmused nagu
 - mudeli välishindamine, nt rahapesuvastase töökonna FATFi või MONEYVALi poolt või välisauditid;
 - mudeli sisehindamine, nt puuduste analüüs, siseauditaruanded, kvaliteedi tagamise testide läbiviimine ja kogemuste omandamise harjutused;
 - järelevalvesüsteemi olulised muudatused, nt uue osakonna moodustamine või töötajate arvu oluline suurenemine, juhatuse liikmete vahetumine või märkimisväärsed muudatused finantssektoris;
 - olulised muudatused rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise õigus- ja regulatiivses keskkonnas ning
 - uute riskitegurite esilekerkimine või tuvastamine.

Läbivaatamismenetluse korraldus ja menetluslikud aspektid

65. Läbivaatamismenetlus peab olema objektiivne ning põhinema selgetel ja läbipaistvatel siseeeskirjadel. Asjaomased eeskirjad ei peaks mitte üksnes sätestama läbivaatamise intervalli, vaid ka läbivaatamise sisu ning vastutavad isikud. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudeli võib läbi vaadata pädeva asutuse meeskond, kes mudeli algselt välja töötas, või pädeva asutuse sisekvaliteedikontrolli-, siseauditi- või riskijuhtimismeeskond.
66. Lisaks asutusesisesele läbivaatamisele võivad pädevad asutused kaaluda väliseksperdi kaasamist, et saada objektiivne hinnang mudeli kohta või ühtlustada seda riigi tasandil teiste pädevate asutuste kasutatavate mudelitega.

Dokumentide säilitamine

67. Pädevad asutused peaksid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riskipõhise järelevalve mudeli, selle rakendamise ja hilisema läbivaatamise asjakohaselt dokumenteerima asutuse (järelevalve)arhiivis ning arhiveerima ka tulemused, otsused ning otsuste põhjendused, et tagada pädevate asutuste meetmete sidusus ja järjepidevus erinevate hinnatavate üksuste suhtes.

Tagasiside ja järelmeetmed

Aruandekohustus

68. Pädevate asutuste kõrgemal juhtkonnal peaks olema adekvaatne arusaam järelevalve alla kuuluva sektori ja allsektorite rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidest ning nad peaksid olema pidevalt kursis rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalvemenetluste ja nende tulemustega. Nad peaksid suutma hinnata hinnatavate üksuste rakendatud riskimaandusmeetmete üldist tulemuslikkust ning asjakohastel juhtudel järelevalve intensiivsuse ja sageduse ning järelevalveliste vahendite eraldamise läbivaatamise vajadust.

Tagasiside vorm

69. Pädev asutus peaks rahapesu ja terrorismi rahastamise riski hindamise tulemustest teavitama asjaomaseid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega tegelevaid töötajaid.
70. Tulemusi võib kasutada ka usaldatavus- ja äritegevuse järelevalves, sektori- või riigiriski hindamisel või poliitika muutmisel ning koostöös teiste pädevate asutuste või asjaomaste rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise asutustega.
71. Pädevad asutused peaksid määratlema asjakohased viisid, kuidas anda sidusrühmadele (kas otse asjaomastele hinnatavatele üksustele või reguleeritavale sektorile laiemalt, sh kutseühingutele ja -liitudele) tagasisidet riskihindamiste ja järelevalvemeetmete tulemuste kohta. Jagatava teabe üksikasjalikkuse tase, ajastus ja tagasiside andmise viis võib olla erinev ning peab võtma arvesse pädevate asutuste huve ja kohaldatavaid konfidentsiaalsussätteid.

72. Hinnatavatele üksustele tagasiside andmise viisideks on muu hulgas

- järelevalvejuhendid;
- kirjad üksikutele hinnatavatele üksustele või üksuste gruppidele;
- kahepoolsed või mitmepoolsed kohtumised;
- ettekirjutused ja
- kõned.

III jaotis. Rakendamine

Rakendamine

73. Pädevad asutused peaksid käesolevaid suuniseid rakendada [üks aasta pärast suuniste avaldamist], kaasates need oma järelevõlvementlusse.